

УДК 346.3:004(477)

МАНЬГОРА В.В., кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри права "ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті досліджуються особливості правового регулювання електронних господарських договорів на сучасному етапі в Україні. Здійснено аналіз чинного законодавства що регулює електронні господарські договори в Україні. Проаналізовано різні точки зору щодо форми електронних договорів в сучасній правовій науці. Визначено основні проблеми правового регулювання господарських електронних договорів. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства що регулює електронні господарські договори в Україні.

Ключові слова: електронні господарські договори, електронні довірчі послуги, електронна комерція, форма електронних договорів.

Summary. The article explores the features of the legal regulation of electronic business agreements at the present stage in Ukraine. The current legislation governing electronic business agreements in Ukraine has been analyzed. Different perspectives on the form of electronic contracts in modern legal science have been analyzed. The main problems of legal regulation of business electronic agreements are identified. Proposals have been made to improve the current legislation governing electronic business agreements in Ukraine.

Keywords: electronic business agreements, electronic trust services, e-commerce, a form of electronic contracts.

Аннотация. В статье исследуются особенности правового регулирования электронных хозяйственных договоров на современном этапе в Украине. Осуществлен анализ действующего законодательства, регулирующего электронные хозяйственные договоры в Украине. Проанализированы различные точки зрения относительно формы электронных договоров в современной правовой науке. Определены основные проблемы правового регулирования хозяйственных электронных договоров. Разработаны предложения по совершенствованию действующего законодательства, регулирующего электронные хозяйственные договоры в Украине.

Ключевые слова: электронные хозяйственные договоры, электронные доверительные услуги, электронная коммерция, форма электронных договоров.

Постановка проблеми. Розвиток торгівлі, збуту промислової продукції, постачання господарюючим суб'єктам необхідної сировини, матеріалів й устаткування, надання фізичним і юридичним особам різноманітних послуг у сфері обслуговування потребує регулювання договірних відносин, господарський договір є основним правовим документом, який регулює відносини сторін, учасників господарських правовідносин та є однією з основних підстав виникнення господарських зобов'язань.

За сучасних умов інформаційні відносини набувають дедалі більшої ваги і стають одними із найважливіших елементів розвитку господарсько-правових відносин, одним із видів яких є договірні відносини. Розвиток комп'ютерної мережі Інтернет, електронної торгівлі призводить до збільшення кількості електронних господарських договорів.

Виникнення нових правовідносин потребує прийняття нових нормативно-правових актів, внесення змін щодо чинних, враховуючи досвід інших країн, рекомендації міжнародних організацій та експертів, судової практики.

Результати аналізу наукових публікацій. Проблемі правового регулювання електронних господарських договорів були присвячені праці таких авторів, як А. Воронової [1], С. Дробиш [2], С. Жуткової [3], Н. Кучаковської [4], А. Чучковської [5], А. Шумило [6].

Метою статті є визначення особливостей правового регулювання електронних господарських договорів в Україні, виявлення основних проблем застосування електронних господарських договорів та розробка пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, що регулює електронні господарські договори.

Виклад основного матеріалу. З метою удосконалення нормативно-правового регулювання електронного документообігу з метою наближення умов його застосування до документообігу на паперових носіях Верховна Рада України прийняла Закон України “Про електронні довірчі послуги” від 5 жовтня 2017 р. [7], Закон України “Про електронний цифровий підпис” втратив чинність [8].

Закон України “Про електронні довірчі послуги” набув чинності від 7 листопада 2018 р. та передбачає: якщо відповідно до законодавства на паперовому документі не потрібен власноручний підпис сторін, при електронному документообігу можна використовувати електронні дані або ж ні – за домовленістю сторін.

Основними законодавчими актами, що регулюють відносини щодо електронних договірних відносин в господарюванні, є Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. та Закон України “Про електронну комерцію” від 26 квітня 2017 р.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 5 Закону України “Про електронну комерцію” електронний договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов’язків та оформлена в електронній формі [9].

В сучасній правовій науці існують різні точки зору щодо форми електронних договорів. Одні поділяють думку західних вчених, що електронна форма правочину є окремою формою правочину. На думку представників іншої позиції, зокрема І. Спасиво-Фатєєвої, А. Чучковської та О. Гудзь, правочин, вчинений з використанням електронних засобів зв’язку, є різновидом письмової форми [4, с. 876].

Згідно з ч. 1 ст. 181 Господарського кодексу України господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів [10].

Закон України “Про електронну комерцію” доповнив частину другу статті 639 Цивільного кодексу України абзацом другим такого змісту: “Якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі”. Відповідно до ст. 205 Цивільного кодексу України правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Стаття 207 Цивільного кодексу України визначає, що правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони [11]. Отже, Господарський кодекс України та Цивільний кодекс України, визначають, що договори, укладені в електронній формі, є такими, що укладені у письмовій формі. Проте, на нашу думку, потрібно електронні договори винести в окрему групу договорів, так як вони

мають свої особливості укладання і відрізняються від усних та письмових договорів. Вирішення даної проблеми буде зумовлено правозастосовною практикою, яка вимагає чіткого механізму регулювання господарських електронних договорів при вирішенні питань щодо спорів між особами, що уклали електронний договір.

При укладенні електронних господарських договорів є важливим, те що він має включати всі істотні умови, якщо ні, то він може бути визнаний неукладеним або недійсним відповідно до ч. 1 ст. 638 Цивільного кодексу України, Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди [12].

Відповідно до ст. 11 Закону України “Про електронну комерцію” електронний договір, крім визначених Цивільним кодексом України істотних умов для відповідного виду договору, може містити інформацію про:

- технологію (порядок) укладення договору;
- порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору;
- можливість та порядок внесення змін до умов договору;
- спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- порядок обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов’язань;
- технічні засоби ідентифікації сторони;
- порядок внесення змін до помилково відправленого прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого електронного документа і порядок доступу до такого документа;
- спосіб зберігання та пред’явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них;
- умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів;
- можливість вибору мови, що використовується під час укладення та виконання договору;
- інші відомості [9].

Сторони електронних господарських договорів мають розуміти у яких випадках потрібно укласти електронний договір, а яких укласти у вигляді письмової форми, або використовувати інші засоби електронної комунікації.

Основними проблемами правового регулювання господарських електронних договорів, на нашу думку є:

- ідентифікація суб’єктів;
- вибір необхідних технологій ідентифікації;
- підтвердження цілісності даних в електронній формі.

Якщо форма договору – електронна, то й ідентифікація буде електронною.

Якщо договір укладається в домовленостях електронною поштою – воля сторін буде виражена в змісті такого листування. Якщо ж домовленість формується як приєднання до договору – підписання та ідентифікація можлива в декілька способів:

1. Електронний підпис під час заповнення стандартної форми. Споживач вносить свої дані, за необхідності – завантажує скан-копії документів, а потім натискає кнопку “погодитись”. Договір вважатиметься укладеним в електронній формі.

2. Одноразовим ідентифікатором. Це пароль, який система надсилає вам на телефон або електронну пошту для підтвердження вашої згоди на проведення операції,

або ж шляхом реєстрації в якості користувача на веб-ресурсі (коли в якості ідентифікатора у вас будуть власні логін та пароль).

3. Факсимільного підпису. Використовується, якщо у сторін є аналоги власноручних підписів, проте фактично майже не застосовується, оскільки фактичного підписанта буде складно ідентифікувати.

4. Електронного цифрового підпису. Цей спосіб застосовується, якщо угода оформлюється у вигляді окремого документу. На документ накладається підпис із використанням кодового ключа, що дозволяє перевірити і встановити підписанта.

На думку Є. Дробиш в будь-якому випадку, не зважаючи на обрану модель, в договорі варто прописати, за яких умов згода щодо його умов вважатиметься досягнутою, а договір – підписаним [2].

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про електронні довірчі послуги” визначено, що електронний підпис – це електронні дані, які додаються підписантом до інших електронних даних або логічно з ними пов’язуються і використовуються ним як підпис [7].

Кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису. Електронний підпис чи печатка не можуть бути визнані недійсними та позбавлені можливості розглядатися як доказ у судових справах виключно на тій підставі, що вони мають електронний вигляд або не відповідають вимогам до кваліфікованого електронного підпису чи печатки [6].

Використання електронного цифрового підпису має певні переваги для суб’єктів господарювання, – це додаткові можливості шифрування документів, які забезпечать конфіденційність інформації. Укладення електронних господарських договорів сприяє економії часу підприємців. Використання електронних господарських договорів є досить поширеним в інших країнах, що вимагає від вітчизняних компаній все частішого застосування даної форми договорів.

Висновки.

Отже, прийняття Законів України “Про електронну комерцію” та “Про електронні довірчі послуги”, внесення змін до діючих нормативно-правових актів значно розширило б можливості суб’єктів господарювання використовувати в своїй діяльності електронні господарські договори. Проте, інформаційно-телекомунікаційні системи постійно розвиваються і потребують прийняття нових підзаконних нормативно-правових актів для повноцінного впровадження вказаних вище законів та внесення змін до них.

Внесення електронних договорів в окрему групу договорів передбачає внесення змін до Цивільного кодексу України. Для цього необхідно ч. 1 ст. 205 Цивільного кодексу України викласти в такій редакції: Правочин може вчинятися усно, в письмовій, електронній формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом.

Виділення електронних договорів в окрему форму дасть можливість чітко визначити істотні умови договору, зменшить кількість випадків коли договір визнається неукладеним або недійсним.

Використана література

1. Воронова А. Изменения в договорной практике после принятия Закона “Об электронной коммерции”. – (Материал аналитического изд. ЮРИСТ&ЗАКОН № 31 от 1 сентяб. 2016 г.). URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/9/2/149923.htm>

2. Дробиш Є.Д. Електронні договори: питання оформлення і підписання. URL: <https://www.uvito.ua/blog/elektronni-dogovori-pitannya-oformlennya-i-pidpisannya>
3. Жуткова С.М. Особливості укладання угод через мережу Інтернет. *Молодий вчений*. 2017. № 11(51). С. 875-879.
4. Кучаковська Н. Правове регулювання укладення електронних господарських договорів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 6. С. 62-74.
5. Чучковська А. Форма господарських договорів, що вчиняється через мережі електрозв'язку, зокрема через Інтернет. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 12. С. 8-11.
6. Шумило А. Електронні договори: особливості користування URL: <http://mbusinesspartner.com.ua/elektronni-dohovory>
7. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.17 р. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
8. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.03 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 236.
9. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.15 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
10. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.03 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.03 р. № 435-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
12. Електронний договір і порядок його підписання URL: https://protocol.ua/ua/elektronniy_dogovir_i_poryadok_yogo_pidpisannya

~~~~~ * * * ~~~~~